

Toimeentulotuen Kela-siirto uuden sukupolven hyvinvointimallin muovaajana

Pasi Moisio

Sosiaalipolitiikan tutkimusyksikkö

Järjestelmät -osasto

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

XII Bruno Sarlin –seminaari - Kohti uuden sukupolven hyvinvointimallia

Huoltaja-säätiö 8.12.2016

Esityksen sisältö

1. Mitä Kela-siirto tarkoittaa?
2. Miksi etuuskäsittely syntyi?
3. Etuuskäsittely ja tarveharkinta?
4. Etuuskäsittely ja sosiaalityö?
5. Mitä Kelan toimeentulotuesta kehittyy?

Mitä Kela-siirto tarkoittaa?

- Kelaan luodaan isoissa kunnissa käytössä oleva etuuskäsittely ja sitä ohjaamaan valtakunnallinen ohjeistus.
- Kela-siirto institutionalisoi ja levittää isojen kuntien käytännön koko Suomeen.
- Etuuskäsittely muistuttaa kotitalouskohtaista negatiivista tuloveroa.

Kaikki riippuu ohjeistuksista

- Käytännössä Kela-siirron lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutukset ja kustannukset riippuvat Kelaan luotavasta etuuskäsittelyn ohjeistuksesta.
- Ohjeistuksesta riippuen toimeentulotuen taso laskee tai nousee, ja toimeentulotuen saantiehtot kiristyvät tai höllentyvät.
- Arviolta jopa puolet toimeentulotuesta on asumismenojen korvausta, joten etuuskäsittelyn kattovuokrat avainasemassa.

Etuuskäsittelyn synty

- Kunnissa 2000-luvulla yleistynyt käytäntö – esitetty eri syitä esittäjästä riippuen.
- Etuuskäsittelyssä toimeentulotukipäätökset tehdään hakijaa tapaamatta tositteiden ja kuittien perusteella.
- Etuuskäsittelyä varten kunnat ovat luoneet ohjeistukset, joissa on esimerkiksi euromääräiset rajat hyväksytyille kattovuokrille.
- Toimeentulotuen oletuksena kuitenkin (ollut), että tuen hakija tapaa sosiaalityöntekijän henkilökohtaisesti, jolloin voidaan selvittää, miksi kotitalouden tulot eivät riitä tarpeisiin nähden.

Etuuskäsittely ja tarveharkinta

- Etuuskäsittely tyypistää tapauskohtaisen tarveharkinnan pelkäksi tuloharkinnaksi.
- Etuuskäsittelyssä ei periaatteessa ole edes mahdollista arvioida järjestyisikö toimeentulo ja asuminen toimeentulotukilain mukaisesti ”...muulla tavalla”.
- Toimeentulotuen etuuskäsittely muistuttaakin tulotakuuta tai negatiivista tuloveroa.

Etuuskäsittely ja asumismenot

- Toimeentulotuessa korvataan asumismenot täysimääräisenä ilman omavastuuta kunnan ”keskimääräiseen” vuokratason.
- Tilapäisenä tukena ja erityisiin menoihin ajateltuna sillä ei ole ajateltu olevan vaikutusta vuokriin tai työnteon kannusteisiin.
- Sen sijaan pitkäaikaisiksi ajatellussa asumistuessa on tiukat vuokratot, omavastuu ja kannusteet.
- Etuuskäsittelyssä toimeentulotuki muuttuu pienituloisimmille kotitalouksille automaattisesti maksettavaa asumistuen lisää.

Esimerkkilaskelmat perusturvalla elävien kotitalouksien tuloista - työmarkkinatuella

Taulukko 3.3.1 Työttömän kotitalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja keskiuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2016. (€/kk)

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja + 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta + 2 lasta
Työttömyyspäivärahat	703	816	1405	1738
Lapsilisät	0	144	0	202
Elatustuki	0	155	0	0
Verot	114	134	227	306
Nettotulo	589	981	1178	1634
Vuokra	526	707	677	879
Asumisen tuet	329	480	278	539
Toimeentulotuki	94	85	47	119
Käytettävissä oleva tulo	1012	1547	1502	2292
KTU asumiskustannusten jälkeen	486	840	825	1413

Lähde: Lehtelä et al. THL työpapereita 5/2016

Etuuskäsittely ja sosiaalityö

- Kela-siirto on (pienissä kunnissa) muutos sosiaalihuollon toimeentulotuesta yleiseen takuutuloon
- Sosiaalityön ja -palvelujen yhteys toimeentulon turvaan ohenee merkittävästi
- Kela-siirtoa voidaan käyttää hyväksi arvioitaessa, miten sosiaalityö ja siihen liittyvät palvelut toimisivat tai voisivat toimia takuutulon tai perustulon maailmassa.

Mitä Kelan toimeentulotuesta kehittyy?

- Kelan toimeentulotukeen tulee kohdistumaan suuria poliittisia paineita, niin sen tason kuin kehittämisen osalta.
- Monet ajaneet siirtoa siksi, että katsoneet siirron olevan ensimmäinen askel kohti perustuloa tai ainakin perusturvan uudistamista.
- Etuuskäsittely itsessään jo muistuttaa tulotakuuta, jossa asumismenot korvataan 100% kaikkein pienituloisimmille kotitalouksille.

Kohti perusosa - tulotakuuta?

- Etuuskäsittelyssä myös perusosan yksilöllinen tarveharkinta on poistunut.
- Jos asumismenojen korvausta ei olisi, etuuskäsittely olisi selkeä ja ”puhdas” kotitalouskohtainen yleinen takuutulo (vrt. takuueläke) eli negatiivinen tulovero
- Asumismenojen korvaus tekee toimeentulotukeen oikeuttavasta ”tulorajasta” kotitalouskohtaisen.
 - monimutkainen, kannustinloukku ja 100% korvauksena valuu vuokriin.
 - Irrotetaanko asumismenojen korvaus asumistukeen?

Kiitos!